

FRI-2.104-QHE-04

ADAPTING THE UNIVERSITY ENVIRONMENT FOR LEARNING STUDENTS WITH DISABILITIES⁴

Assoc. Prof. Tanya Grozeva, PhD

Department of Repair, Reliability, machinery, logistics and chemical technologies,

“Angel Kanchev” University of Ruse

Phone: 082-888 258

E-mail: tgrozeva@uni-ruse.bg

Abstract: *The higher school should be the place where for each type of disability the methods of training and service are well analyzed and provided within the relevant building stock, so that each student can progress in society without discrimination. In this sense, awareness, accessibility and the development of equality policies are crucial. They are key to realizing the potential of people with disabilities. Strategic planning is required in faculties and student residences, provision of assistive technologies and facilities, as well as professional and scientific literature in accessible formats, i.e. adapting the learning and living environment.*

Key words: *learning and living environment; students with disabilities*

JEL Codes: I23

ВЪВЕДЕНИЕ

Свидетели сме на утвърждаване на нова образователна политика по отношение на студентите със специални образователни потребности, съответстваща на различни международни документи и изискваща образование, което да стои в основата на личната им успеваемост и качеството на живота им, да осигурява тяхната независимост и автономност. Актуализират се нови научни направления, свързани с адаптацията им към условията на съществуване, в това число и към средата на реалния образователен процес във висшето училище.

Най-разпространените увреждания сред кандидатстудентите са: физически увреждания; аутизъм и други нарушения на развитието; разстройства на психичното здраве; нарушения на говора или езика; хронични здравни състояния; зрителни и слухови увреждания.

Независимо, че университетите са автономни, в тях трябва да се гарантира еднакъв достъп до висше образование, без дискриминация и на равна основа.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Европейска и национална правна рамка

Европейският съюз и всички държави от Съюза са страни по Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. Този важен договор е в сила за ЕС от януари 2011 г. и осигурява насоки за съдържанието на Европейската стратегия за хората с увреждания 2010–2020 г.

В становището на Европейския икономически и социален комитет „Млади хора с увреждания: заетост, приобщаване и участие в обществения живот“ се призовава за достъпно и приобщаващо образование за хората с увреждания съгласно член 24 от Конвенцията на ООН. Комитетът смята, че младите хора с увреждания следва да имат достъп до начално, средно и висше образование на равна основа с останалите и изтъква значението на неформалното образование и необходимостта от неговото признаване.

Отправя се искане за адекватно разпространяване на информация за висшите учебни заведения или възможностите за образование в алтернативни формати като брайлово писмо, версии в аудио-, видео формат или под формата на опростени текстове („easy-to-read version“), или преобразуване на говор в текст (palantype). Споменато е, че в своите ресурси библиотеките следва да разполагат с книги на брайлово писмо и аудиокниги.

⁴ Докладът е представен на 27 октомври 2023 г. с оригинално заглавие на български език: АДАПТИРАНЕ НА УНИВЕРСИТЕТСКАТА СРЕДА ЗА ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИ С УВРЕЖДАНИЯ.

Призовава се за достъпност на образователното съдържание, ИКТ и сградите като предпоставка за упражняване на правото на образование. Европейската комисия и държавите членки насърчават училищата, университетите и службите за консултации за младежи, да включат достъпността в своите мерки.

България развива законодателство, осигуряващо правни гаранции за недопускане на дискриминация по признак „увреждане“ и за създаване на равни възможности на всички граждани. Хората с увреждания се ползват от особената грижа на държавата и обществото, съгласно Конституцията на Република България.

Основният нормативен акт, гарантиращ правата на хората с увреждания в Република България е Законът за хората с увреждания, в сила от 01.01.2019 г. (Persons with Disabilities Act (2023)). Съществува и Закон за интеграция на хората с увреждания от 2004 г.

Националният съвет за хората с увреждания осъществява сътрудничеството при разработване и провеждане на политиката за правата на хората с увреждания. Това е консултативен орган към Министерския съвет с председател заместник министър-председател, в който участват представители на държавата, определени от Министерския съвет, национално представителните организации на и за хората с увреждания, национално представителните организации на работниците и служителите, национално представителните организации на работодателите и Националното сдружение на общините в Република България. Този орган дава становища по проектите на нормативни актове, стратегии, програми, планове и други актове, които засягат правата на хората с увреждания.

Основно предизвикателство за периода 2021- 2030 г. е формирането по нов начин на цялостната национална политика, съответстваща на основните принципи, идеи и дух, залегнали в Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. За целта е разработена Национална стратегия за ХУ 2021-2030 (National strategy for people with disabilities 2021-2030), в която са дефинирани предизвикателствата в образованието, свързани с недостиг на специалисти за работа с децата и учениците, съобразно различните видове специални образователни потребности, най-вече в отдалечените и в малките населени места, както и осигуряването на своевременна и постоянна квалификация и обучение на педагогическите специалисти за работа с деца и ученици със специални образователни потребности.

По данни на Евростат от 2017 г. 19% от българите обявяват наличието на здравословни проблеми, което затруднява обществената им активност, а всеки пети българин над 16-годишна възраст има дълготрайно физическо увреждане. Същевременно статистиката показва, че България е сред първите три страни с най-малък брой хора с трайни увреждания в работоспособна възраст.

Целта е осигуряване на образователна среда за равнопоставен достъп до учене през целия живот, за активно социално включване и активно гражданско участие. Залегнато е прилагане на мерки за стимулиране на образование и обучение, съобразено със специфичните образователни потребности, изискванията на икономиката и промените на пазара на труда. Фокусът е върху предучилищното възпитание и подготовка, общото училищно образование, професионалното образование и обучение, висшето образование, продължаващото обучение на възрастни, валидирането на резултати от неформално обучение и самостоятелно учене.

В мерките по приоритет 2 **ОСИГУРЯВАНЕ НА ДОСТЪП ДО ПРИОБЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ И ОСИГУРЯВАНЕ НА ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УЧЕНЕ ПРЕЗ ЦЕЛИЯ ЖИВОТ** е залегнало създаване на условия за оказване на подкрепа в обучението на студенти, специализанти и докторанти с увреждания, в т.ч. чрез подходящи методи и средства за комуникация и информация в достъпен формат, което да способства за пълноценно академично израстване.

В **Закона за висшето образование** е регламентирано във висшите училища да се приемат хора с трайни увреждания и намалена работоспособност 70 и над 70 на сто и военноинвалиди при облекчени условия и ред, определени в правилника на висшето училище. От заплащане на такси в държавните висши училища се освобождават лица със сензорни увреждания, лица с трайни увреждания и намалена работоспособност 70 и над 70 на сто и военноинвалиди.

При подписването на хартата за висше образование „Еразъм“, всяко висше учебно заведение се задължава да осигури равен достъп и възможности за всички участници независимо от техния произход. Затова студенти и служители с физически, психични или други увреждания могат да се

възползват от помощните услуги, които приемащата институция предлага на своите местни студенти и служители (<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/bg/opportunities/opportunities-for-individuals/students/students-and-staff-with-physical-mental-or-health-related-conditions>).

За участници с физически, психични или други увреждания допълнително финансиране е достъпно чрез помощта за лица със специални нужди в рамките на „Еразъм+“. Поради това безвъзмездната помощ по линия на „Еразъм+“ може да бъде по-голяма от обичайните безвъзмездни помощи за учене и обучение или помощите за служители, за да се балансират специфичните трудности, пред които са изправени участниците (като приспособяване на жилищата, помощ при пътуване, медицинска помощ, помощно оборудване, адаптиране на учебните материали, придружаващо лице за студенти и служители с увреждания). Тази допълнителна безвъзмездна помощ се основава на реалните разходи.

Допълнителното финансиране за студенти и служители с физически, психични или други увреждания може да бъде предоставено и от други източници на местно, регионално и/или национално равнище.

Добри практики на чужди висши училища.

Добро впечатление прави адаптирането на университетската среда при обучението на студенти с увреждания в редица европейски държави, САЩ и Канада.

Интерес представлява програма за обучение за заетост и университетско включване на млади хора с интелектуални увреждания в университета Пабло де Олавиде в Севиля, Испания, под заглавието „Обучение за заетост и самостоятелен живот на хора с интелектуални увреждания“, която стартира през академичната 2017–2018 г. и вече има четири издания (<https://www.mdpi.com/2673-7272/1/4/27>).

Програмата включва хибридна система на обучение със специфично университетско обучение, ориентирано към заетост и автономия, заедно с приобщаващо обучение по предмети от различни университетски степени.

Обучението се предоставя от интердисциплинарни университетски преподаватели заедно с помощен персонал, специализиран в интервенция с хора с интелектуални затруднения, които идват от опитни обществени асоциации.

Други компоненти на опита включват стажове в компании, индивидуално академично обучение на студенти, семейно придружаване и включване в общността с използването на резиденцията на университета като място за настаняване.

Когнитивната достъпност и новите технологии не липсват като подкрепа в процеса. Тази работа показва оценката на основните участници в този опит през четирите години на неговото развитие и като заключение показва високо цялостно удовлетворение от програмата и радикалната промяна, наблюдавана в живота на хората с интелектуални увреждания след края на времето им в университета.

Финансовият аспект на висшето образование засяга всички студенти, но тези с увреждания може да са изправени пред по-големи предизвикателства и да изискват допълнителна подкрепа О. Janet (2022)

През 2017 год., Националният институт за хората с увреждания в САЩ завършва финансово проучване, което показва, че студентите с увреждания теглят по-малко заеми от хората без увреждания, тъй като те имат и други опции за плащане - стипендии. В САЩ и Канада са учредени 25 вида стипендии, информацията за които е широкодостъпна:

За някои от тези стипендии имат право да кандидатстват студенти от различни националности и такива със статут на бежанец.

В САЩ много колежи и университети предлагат специални услуги, жилищни квартири и специални места за обслужване в сградите на университета. Въпреки това, не всички училища създават специални програми и услуги за своите студенти с увреждания, Ch. Gerber (2023)

Те издават специални ръководства в подкрепа на МУ с ключови ресурси, които ги подкрепят като студент с увреждане и предлагат ценни предложения за това къде да се намери допълнителна помощ както в кампуса, така и в студентската общност.

Това ръководство стеснява търсенето на помощни технологии и ресурси и улеснява намирането на информацията, от която се нуждаят МУ, за да дадат най-доброто от себе си в университета.

В ръководството *Resources & Support for College Students with Disabilities* R. Wilson (2023) има раздели като:

1. Какво можете да направите, ако правата ви не са спазени;
2. Ресурси и инструменти, които да ви помогнат да се подготвите за колеж, като намерите помощ, приложима за всяко увреждане на ученето, което може да имате;
3. Онлайн обучение за студенти с увреждания и др.

Интересно издание е *Съвети за прием в колеж за студенти с разлики в обучението*, (A. Heller, 2022), а в *Насоки за приспособяване според вида на увреждането*, (Rights and Responsibilities of Students with Disabilities, 2023) акцентът е предварителното информироване на службите за услуги за ХУ и съответното висше училище, особено когато се налага и подходящо настаняване в кампуса на ВУ.

В Италия на МУ се гарантират специфични технически и образователни средства, както и подкрепата за специфични персонализирани услуги за обучение, (Guidelines for students with disabilities, 2020)

За да помогне за постигането на тези цели, университетът се възползва от сътрудничеството на специално обучени студенти (преподаватели от връстници), професионалисти (специализирани преподаватели, италиански жестомимичен език преводачи, психологически консултанти, комуникационни асистенти). Обучителят от връстници, който е получил грант за сътрудничество, е студент, който подкрепя ученик с увреждания по време на уроците и самообучението, за премахване или намаляване на препятствия, срещнати по време на избраното от него/нейното обучение.

Българските висши училища и обучението на МУ

Въпреки забелязващото се напоследък увеличение в броя на МУ, следващи в университетите, все още се установява, че те са много по-малко, отколкото техните връстници без увреждания (McCoy et al., 2014).

За съжаление в България няма висше училище, което да е разписало подробности в своя правилник относно облекчените условия и ред за обучението на хората с увреждания, независимо, че това е изискване на ЗВО.

УНСС е първият държавен университет, който през 2013 г. е разработил електронен наръчник за работа с докторанти с увреждания (S. Statev, 2018). В университета има Сдружение на доброволци от студенти, които осигуряват помощ в обучението на студентите и докторантите с увреждания. Там се организират благотворителни балове за студенти с увреждания под надслов „Равен шанс за развитие“.

През 2018 год. там се провежда кръглата маса на тема „Хората с увреждания като ресурс за първичния пазар на труда – предизвикателства и решения“ под патронажа на президента Румен Радев.

Други проекти, които целят да подобрят условията за студенти с увреждания, предвиждат създаването на специализирана административна структура и тренинг на преподавателите в УНСС за по-добри начини и методи на обучение (Пример за последното е курс по жестомимичен превод).

В сайта на Югозападен университет "Неофит Рилски" е указано МУ да се свържат със съответния Учебен отдел и съответния Факултет, за да се обсъдят всички специални нужди подробно, преди да се подаде заявление, така че да бъдат извършени необходимите дейности, преди постъпване в университета.

През 2015 год. в Русенския университет е създадено първото учебно място за студенти с увреждания (V. Nikolova, 2015). В един от кабинетите на катедра „Обществено здраве и социални дейности“ има специално бюро за инвалидна количка (бюрото е с по-висок плот, под който могат да се съберат ръкохватките на инвалидните колички). С дарения на студенти и преподаватели и с

техния доброволен труд е разработен и уебсайт за незрящи. Другата важна придобивка са компютърните програми с гласов четец, а лекциите на спец. Социални дейности са в текстов и в звуков формат.

Единственото българско висше училище, включило се в разработването на 2 международни проекта за Услуги в подкрепа на студенти с увреждания е Варненският свободен университет.

Проучването в проекта е относно Достъп до университетите за хора с увреждания и има за цел да провери каква е ситуацията в университетите по отношение на цялостната подкрепа за студенти със специални потребности. Според отговорите на първия въпрос, студенти с физически увреждания (87% от университетите), студенти със зрителни увреждания (86%) и студенти с увреден слух (79%) са групите, за които повечето университети предоставят подкрепа. Други студенти, които бяха взети под внимание са студентите с психични заболявания (70%), с трудности в обучението (63%), с разстройства от аутистичния спектър (62%), и със комплексни нужди (60%). Помалко университети предоставят подкрепа за студенти със социални затруднения (48%) и студенти с разстройства с дефицит на вниманието (44%). Най-малко, или 30% от университетите, предлагат услуги за подкрепа на студенти с умствени увреждания.

През 2021 год. проектът „Студенти помагат на студенти – достъпно образование за млади хора с увреждания“ е породен от желанието и мотивацията на членовете на Erasmus Student Network (ЕСН) България винаги да допринасят за подобряването на условията за приобщаваща мобилност и възможностите за учене на студенти със специални образователни потребности (L. Lazarova, 2015).

ЕСН България е част от мрежата на най-голямата международна студентска доброволческа организация в Европа – Erasmus Student Network. В България организацията действа и на национално, и на местно ниво. Националната организация обединява 11 регионални секции и близо 100 доброволци, които се намират в шест града в България, оказвайки подкрепа в развитието на младите хора

В рамките на проекта са анкетирани голям брой МУ, като „40% от анкетираните споделят, че във висшите учебни заведения няма информационни табели, изписани на Брайлова азбука в помощ на хората с увредено зрение. Според 56% пък, уебсайтовете на университетите също не са приспособени да бъдат използвани от хора със специални потребности, което може да се постигне с инсталирането на софтуер. Като най-голям проблем обаче, студентите посочват недостъпната физическа среда на избрания от тях ВУЗ. От позитивната гледна точка, участниците в проучването споделят, че персоналът на учебното заведение винаги се отзовава на помощ и е готов да съдейства при необходимост“

Добри практики и инициативи в други български университети:

- Включване в занимания по спорт на студенти с увреждания, наднормено тегло и затлъстяване е основната задача на колектив от преподаватели от Педагогически факултет при Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, който продължава работата си по европейския проект „ESFA – Equalsportforall” (Sports activities for disabled and overweight student, 2017)

- През 2007 год. в ТУ Варна е разкрита специалност Социален мениджмънт и там има дипломирани над 700 социални работници. За да се справят с решаването на проблемите на лица в неравностойно положение с физически и ментални увреждания, предоставяйки им адекватни социални услуги, обучаващите се трябва да бъдат добри психолози, педагози, дори социолози. Така те подпомагат и свои връстници от университета. (Т. Petrov, 2019).)

- В началото на м. юни 2023 г. Във Висшето училище по мениджмънт във Варна е стартирана кампания за набиране на средства в подкрепа на 15 лица с увреждания, като каузата е различна – средствата не се събират за медицинската им рехабилитация, а за осигуряване на различна и стимулираща за тях емоция – една вълнуваща морска разходка. (Students and volunteers with a charity campaign for the benefit of 15 young people with permanent disabilities, 2023)

- През 2015 год в Русенския университет се учредява специален клуб на МУ под името „Различни и равни“, където те участват в дейности, събития и мероприятия както в Бг, така и в

чужбина. Покоряват върхове със специално изработени и носени от студенти колички, за да бъдат всички „Заедно в планината“ (Students with disabilities conquer the canyon of Rusenski Lom, 2008).

Сред студентите са широко разпространени благотворителни инициативи на КК, подпомагащи със средства МУ. В началото на 2023 год. се учредява Фонд за подпомагане на СУ, като средствата се разпределят на обучаващи се в университета СУ (<https://www.youtube.com/watch?v=59F2r1cANK0>).

- През 2019 год. „Недостижимите етажи“ е изцяло доброволческа инициатива на студенти първи курс от Факултета по журналистика и масова комуникация към Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Целта на студентите е да дадат гласност на един важен проблем - липсата на адекватно оборудване, което да позволи на курсистите с опорно-двигателни проблеми да посещават лекции. Проблемът засяга не само сградата на факултета, но и други учебни институции (М. Nikolova, 2019).

- В Медицинския университет в Плевен ежегодно се организира благотворителна изложба базар "Мартеницата – заедно да съхраним традицията". Тя се провежда по инициатива на студенти от специалностите "Социални дейности" и "Социални дейности в здравеопазването". На базара се предлагат мартеници и сувенири, изработени съвместно от студентите и хора с увреждания, които са потребители на три социални услуги в града – Център за социална рехабилитация и интеграция, Защитено жилище за пълнолетни с умствена изостаналост и Дневен център за пълнолетни лица с увреждания.

За съжаление в България никъде не се води статистика за броя на студентите с увреждания, а проучване сред преподавателите показва, че те не са имали обучение и им липсва опит за преподаване на студенти с увреждания, не са запознати с изследвания на добри практики, приложими към такива студенти и често имат стереотипни възгледи за това, как успяват да се справят такива студенти.

Още в средното училище такива младежи трябва да получат менторска подкрепа и да им бъде обяснена разликата при обучението в средното и висше училище, както и да бъдат насочени към подходящи специалности.

В университетите е задължително да се направят следните стъпки:

1. Цялата академична общност да е информирана за специалната работа с МУ, както и с мисията на услугите за МУ.
2. Да се направи Карта на кампуса, която показва достъпни маршрути и входи, както и информационни табели за добра логистика.
3. Да се направи анализ на специалности, които са подходящи за обучение на МУ и кандидат-студентите да бъдат насочвани към тях (информация на сайта на РУ в прием бакалаври и магистри специално за МУ)
4. В сайта да има специална информация, която да ги ориентира освен за учебния процес, и за битуването и логистиката на територията на университета (с възможности за обратна връзка – въпроси и отговори).
5. При кандидатстването да ги посрещне подходящо обучен човек, който да прецени вида и степента на увреждане и да даде подходящ съвет за по-нататъшното обучение.
6. След записване да им се направи индивидуален план, съобразен с възможностите на двете страни; правила за обслужване.
7. За всеки факултет да се осигури специален ментор (специализиран наставник), който да бъде винаги в готовност за подходящо обслужване, упътване и подпомагане.
8. Да се засили социалната ангажираност, водеща до чувство за принадлежност към академичната общност на РУ.
9. Възможност за връзка със студенти, които желаят да споделят своя опит в този кампус. Информацията от първо лице може да бъде наистина полезна.
10. Намиране на доброволци сред студентите, които да бъдат обучени как да се грижат и подпомагат своите колеги (подходящи в случая са студенти от спец. Социални дейности).

11. Осигуряване на места за инвалидни колички в някои зали и съобразяване на разписа на съответната група с тези зали.

12. Търсене на допълнително финансиране за осигуряване на подходяща среда за обучение на МУ чрез работа по проекти.

13. Разработване на наръчник, съдържащ задълбочени насоки по редица теми, свързани с уврежданията.

14. Осигуряване на външен достъп до ЦК чрез изграждане на рампи, пътеки за хора със зрителни увреждания, извършване на ремонти, осигуряващи адаптиране на входове-изходи на обекта, изграждане на външни преходи, изграждане на сигнализации за хора със зрителни и слухови увреждания;

15. Разработване на цялостна рамка и съпътстващи стратегии за справяне с нуждите на психичното здраве сред различни студенти с увреждания в университетска възраст.

16. Описване на уебсайтовете си начина, по който студенти и служители с физически, психични или други увреждания могат да поискат допълнителна безвъзмездна помощ.

17. При нарушаване на правата им – възможности за правна защита.

18. Осигуряване на „немедицинска помощ“ в ежедневните задачи.

19. Онлайн (дистанционно) обучение за студенти с увреждания за намаляване на ежедневния стрес и пътуване до кампуса.

В зависимост от конкретния случай, студентът-доброволец трябва да има готовност за извършване на следните дейности: придружаване в часовете; водене на бележки; набиране на библиографски материал; осигуряване на учебна подкрепа; четене на текстове и учебни материали; придружаване до библиотеката и на срещи с други преподаватели;

Специализираният преподавател насърчава образователния успех чрез персонализирана подкрепа по време на обучението, оказва помощ при бюрократични процедури, при предоставяне и въвеждане в използването на софтуер и мултимедийни учебни материали.

СУ се нуждаят от персонализирана подкрепа и помощни средства за изпити и тестове, което е грижа на всеки от преподавателите, като всяко увреждане трябва да се третира като поверителна медицинска информация. Студентите могат да използват специфични технически инструменти, свързани с техния тип на увреждане или може да се възползват от алтернативни процеси на тестване, предложени от специалистите.

Обработката на личните данни трябва да отговаря на Закона за защитата им и да позволява да се изпълняват институционалните функции на университета. Данните, свързани с увреждането, се класифицират като „чувствителна“ информация и трябва да се събират само за институционални цели.

При ежегодните контакти със студенти с увреждания от различно естество се оказва, че някои от тях имат повече затруднения в неакадемичните отговорности, наложени от техните нива на умения.

В крайна сметка те обобщават проблемите си в следните 5 ключови и взаимосвързани теми: (а) обезсърчение, (б) унижение, (с) несигурност, (d) изолация и (е) повтарящи се цикли на невъзможност да се справят самостоятелно.

Това задължително изисква наличие на психолог, който да работи целево с МУ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът е първата стъпка към независимостта на хората с увреждания и предоставянето на правото им на висше образование, особено като се има предвид, че сме изправени пред липса на данни в тази област и видимост на студентите с увреждания.

Като общество трябва да работим по-отдадено, за да дадем възможност за живот и висше образование на хората с увреждания

Наред с други неща, трябва да започне да се поддържа цифров запис на данни за студентите с увреждания, за по-добро планиране на техните нужди и приобщаване към университетския живот.

Назначаването на административни асистенти и наставници в подкрепа на студенти с увреждания е важна стъпка за адаптирането на средата, а достъпността трябва да бъде задължителен критерий за съответната образователна услуга. Това води до реконструкция и стратегическо планиране на факултети и студентски общежития, до предоставяне на помощни технологии и помощни средства, както и на професионална и научна литература в достъпни формати.

REFERENCES

Erasmus+; *EU programme for education, training, youth and sport*; URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/bg/opportunities/opportunities-for-individuals/students/students-and-staff-with-physical-mental-or-health-related-conditions>

Gerber, Ch. (2023). *A guide to the best colleges and universities for students with disabilities* URL: <https://bg.approbly.com>

Guidelines for students with disabilities (2020), URL: https://www.unirufa.it/wp-content/uploads/2020/12/Guidelines_students_disabilities_200320.pdf

Heller, A. (2022). *College Admissions Tips for Students with Learning Differences*, URL: <https://internationalcollegecounselors.com/bg/>

<https://www.youtube.com/watch?v=59F2r1cANK0>

Janet, O. (2022). *Top 25 Best Scholarships for Students with Disabilities*, URL: <https://studyabroadnations.com/bg>

Jimenez, R., T. Caro, M. Miguez (2021). *University Education for People with Intellectual Disabilities. Evaluation of a Training Experience in Spain*. 208 MDPI Journals Awarded Impact Factor, URL: <https://www.mdpi.com/2673-7272/1/4/27>

Lazarova, L. (2015). Students helping students - accessible education for young people with disabilities, (**Оригинално заглавие:** *Студенти помагат на студенти – достъпно образование за млади хора с увреждания*) URL: <https://bnr.bg/euranetplus/post/101439598>

McCoy, S., Smyth, E., Watson, D., Darmody, M. (2014). *Leaving school in Ireland: A longitudinal study of post-school transitions*. Dublin: Economic and Social Research Institute.

National strategy for people with disabilities 2021-2030 (2020) (**Оригинално заглавие:** *Национална стратегия за хората с увреждания 2021-2030*)

Nikolova, M. (2019). *SU students are fighting for an accessible environment for people with disabilities*, (**Оригинално заглавие:** *Студенти от СУ се борят за достъпна среда за хората с увреждания*) URL: <https://uspelite.bg/studenti-ot-su-se-boryat-za-dostapna-sreda-za-horata-s-uvrejdaniya-1>

Nikolova, V. (2015). *A place of study for students with disabilities* (**Оригинално заглавие:** *Учебно място за студенти с увреждания*, URL: <https://bntnews.bg/bg/a/uchebno-myasto-za-studenti-s-uvrezhdaniya-767111>

Persons with Disabilities Act (2023), Pub. State Gazette no. 8 of 25.01.2023 (**Оригинално заглавие:** *Закон за хората с увреждания (2023), обн. ДВ бр. 8 от 25.01.2023 г.*)

Petrov, T. (2019). *Students from the "Social Management" specialty - with wide opportunities for professional realization*, (**Оригинално заглавие:** *Студентите от специалност "Социален мениджмънт" – с широки възможности за професионална реализация*) URL: <https://www1.tu-varna.bg/tu-varna/index.php/novini/zhivotat-v-tu/1167-2019-02-11-13-49-41>

Rights and Responsibilities of Students with Disabilities (2023), YOUNGSTOWN STATE UNIVERSITY; URL: <https://ysu.edu/academic-success-center/accessibility-services/for-students/rights-and-responsibilities>

Sports activities for disabled and overweight student. (2017), Shumen University "Bishop Konstantin Preslavski" (**Оригинално заглавие:** *Спортни занимания за студенти с увреждания и с наднормено тегло*) URL: <https://www.shu.bg/news-events/news/sportni-zanimaniya-za-studenti-s-uvrezh/>

Statev, S. (2018). *For the academic community of UNSS, caring for people with disabilities is a cause* (**Оригинално заглавие:** *За академичната общност на УНСС грижата за хората с увреждания е кауза*) URL: <https://www.unwe.bg/bg/news/13941/>

Students and volunteers with a charity campaign for the benefit of 15 young people with permanent disabilities. (2023), Graduate School of Management, Varna, (*Оригинално заглавие: Студенти и доброволци с благотворителна кампания в полза на 15 млади хора с трайни увреждания*) URL: <https://vum.bg/bg/>

Students with disabilities conquer the canyon of Rusenski Lom, (2008), agency "Focus", (*Оригинално заглавие: Студенти с увреждания покоряват каньона на Русенски Лом*) URL: <https://www.ruse24.bg/novini/ruse/Studenti-s-uvrezhdaniya-pokoryavat-kanyona-na-Rusenski-Lom-49487>

Wilson, R. (2023). *Resources & Support for College Students with Disabilities*, URL: <https://www.publicservicedegrees.org/college-resources/college-students-with-disabilities/>